HET TESTAMENT OFTE

VVtersten wille vande Nederlandtsche Oorloghe.

Ghelijck, als sy, ligghende op haer Dood-bedde in den Haghe dien verclaert, onderteeckent, doen schrijven ende bezegelen heeft den tvveeden Februarij deses Iaers. 1609.

Door

YEMAND VAN VVAERMOND.

Tot Francendal,
By Frede-rijck de Vrye.

Dobbel Anagramma, ofte Naem-spreuck uyt het woordt/Vrede.

Ick VREDE te ghelijck goet ende quaet beseffe,
Te vveten, Ick REED'V, end DEER V, als ick plach.
Dus ô Landsaten, bidt datmen my alsoo treffe,
Dat ick uvv' Vrijen Staet REEDEN, niet DEREN mach.

Andere uyt het woordt/Peys, Spye, dat een bespieder ende spijcker beduyt.

Sou dese lamme PEYS dan maer ons Lant bespijen?
End een rechte SPYE syn, soo haren naem uyt-leght?
Ick hoop, neen: Maer dat sy tot een SPYE sal ghedijen,
Die het Vereenichd' Landt noch vaster t'samen hecht.

Andere uyt het woordt Bestant.

De Coninck van Spaengien spreeckt.

Ick BENT SAT, dus altijdts met verderf mijner Rijcken
Te voeden sonder vrucht d'Oorlogh van Nederlandt,
Daerom stae ick NA T'BEST, end om meer schaeds t'ontvvijckē
VVil die een vvijle tijts op-schorten door BESTANT.

Anagramma ende Wensch des Dichters.

VVy hebben veertich jaer door s'Oologhs vvoeste banen
Op ons' Vrydoms compas ghevvorstelt sonder rust:
Daerom ô Vredes God, HELP' ONS BLY RVSTE BAREN,
End breng t'Vereenighd' Schip op s' Vredes vrije Kust.

HET TESTAMENT
Ofte
Uutersten wille van de
Nederlandsche Oorloghe.

Prosopopœia Belli Belgici.

De Oorloghe spreeckt.

ICk Dochter Lucefers, uyt Duyvelschen gheslacht/
Moeder van alle quaet ende Susters van tweedracht/ Genus alto a sanguine.
Des Doodes Bloet-verwant end s'Peys Vyant gheswooren/
Wt d'Inquisitie van Spaenschen zaet gheboren
Aen ghene zyde van't Pyreneesche gheberght/
Op Tybris voordt ghedoopt / in Neerlandt gheherberght/
Met Roomscher Hoeren Melck van jonghs af op-ghevoepet/
End in Granvellæ School' allenghskens aenghegroepet:
Heb tot Hof-meester trouw Duc d'Alba eerst ghehadt/ In't jaer
Die my in Nederlandt, t'welck doen in Vrede sat/ 1567. Ardeus agmen agens, cui Belli insigne superbum,
Bracht sonder slagh oft stoot / end om my wel te houwen
Laet my tot ee-gemael Tyrannische Ghewelt trouwen.
Bouwt nieuw Casteelen end s'Lands Rechten nedervelt/
Den wreeden Bloet-raedt my tot Hof-ghesind' instelt Anders Le Conseil des Troubles
Die t'samen-rapende van d'abelste Tyrannen/
Doet d'Edeldom van't Landt te Vier end Sweert verbannen
Die sich ten Crijgh toerust end met ghemeene handt Flos veterum Virtus que Virum, quos iustus in hostem fert dolor, & meritâ accendit Mesentius irâ.
Hem weder dapperlick bespringht aen elcken kant. 1568.
De Graef van Arenbergh in Vrieslandt werdt verslaghen/
Ick deed Graef Lodewijc van Iemminghen verjaghen.
De Prins van Oraengien tot Duc d'Alfs wederstandt
Comt met volck over Maes/ maer moet weer uyt het Landt:
Soo dat ick Duc d'Alba maeck meester van den Velde/
Het welck hy danckbaerlick my wederom vergelde/
Want d'Inquisitie end Nieuw Bisschoppen invoert/ 1569.
Door den Bloet-raet op't bloet end goed van velen loert/
Verbreydt mijn heerschappije/ende het ghemoet wraeck-gierigh/
My met Vier/Galghe/Rat/end Sweert versadight vierigh

Semperque recenti cæde tepebat humus.

Mijn dorstigh herte laeft met edel Graeflick bloedt/
End als een gretigh Wolf inde Schaeps-kudde woedt:
Ja deed' in ses jaer tijds alleenlijck door s'Beuls handen
Wel achthien duysent Lien onthoofden/hanghen/branden.
Dies heeft hy sich een Beeldt van Coper op-gherecht
T'Antwerpen op't Casteel/zijns overwinninghs Recht/

Egregiam vero laudē & spolia ampla.

De twee Staten des Lands vertredende met voeten/ 1571.
En was dat niet ghenoegh om mijn lust te boeten?
Hy meende nu t'heel Landt te hebben overheert/
End spyde buyten vrees stout-moedighlijck begheert
Dat-men hem van all's soud' den Thienden Penninck gheven/
Om my te maken rijck end weeldigh al mijn leven/

Nivos datis, hic dabit.

End t'moedigh Nederlandt arm/nedrigh en ghedwee.
Voor den onwillighen Albasten laghen ree/
Maer/siet/een cleynen hoop verachte water-Geusen 1572.
Ontnamen hem den Bril, doen sach hy op zijn Neuse.

Quo iusti or alter, nec pietate fuit nec bello maior.

De Prins comt weer in't Land met een machtigh Heyr-cracht/
End Duc d'Alba vergeefs uyt t'Velt te jagen tracht:
Doch Hollandt end Zeelandt hem meestendeels toe-vallen/
End stellen sich ter weyr/t'ginck nae mijn wel ghevallen.
Tot Zutphen end Naerden wierdt vele volcx vermoordt/
De stadt van Mechelen door plondringh verstoort/
Haerlem verweldight/met meer ander vrome Feyten 1573.

At tu dictis Albane maneres.

Des Hertoghs van Alba my sonderlingh wel greyten.
Maer doen den Coninck sach dat door de strenghe macht
Van Alba zijn bevel niet stracx en wert volbracht/
Dat t'Landt aen't hollen was end sich tot noot-weyr wendet/
Ontbiedt hem weder thuys end herwaerts over sendet

Fidés animi, atque in vtrumque paratus.

Den grooten Commandeur den loosen Don Lovijs
My tot een Voedster-heer/die op een beter wijs'
Zijn wil uyt-voeren sou/waer toe hy hem bereyde
End zijn dapperheydt toond' op de Moocker-heyde.
De Spaengjaert muyteneert/de koene Zeeuwsche Maet 1574.
De Vloot des Commandeurs voor Bergen op zoom slaet.

Subit ira cadentem ulcisci Patriam, & sceleratas sumere pœnas.

End zijn Volck de Courant over boort danssen leerde:
Maer hy was by Lowijs end ter-wijl Triumpheerde/
Te Berghen voor de Stadt/verr' ghenough buyten schoot/
End een ghemeen Pardoen het Nederland aenbood.
Leyden ontset/Worcum end Leerdam werdt vercrachtet/
T'Spaensch Crijghs-volck na Vtrecht om zijn betalinghe trachtet.
Maer ter wijl ick aldus rijck ende machtigh was
Wierd ick sieck tot Breda, want op het selve pas 1575.
Begostmen aldaer eerst te handelen van Vrede
Door s'Keysers tusschen-spraeck end der Landsaten bede:
Maer t'was een corte Flauw't die my weer haest verliet/
Die Vrede-handel tot een wreeden-handel biedt.

Buren

Buren, Ouwater, end Schoonhoven dat besuerden/
Bommenee, Ziriczee het selve meer betreurden.
De Spaengiaert weder muyt end gaet zijnen ouden ganck/
Doch mijn Commandeurs Regieringh duert niet lanck/
Want hy aen eene cortsʼ tot Bruyssel haest igh stervet. 1576.
Den Raet van State s'Lands Gouverneur verwervet/
Maer ick Don Rhoda kreegh tot Overste Veldt-heer.
De Spaengiaerts vromelijck verdedighen mijn eer/
Verschoonen niemandt niet/end t'heele Landt becrijghen/
Sy meenden tot haer roof Bruyssel sijnin te krijghen/
Doch siende dat misluckt hebben sy Aelst verrast/
Antwerpen end Maestricht lijdt swaren overlast:
Doe sachmen my verdeelt in dryerley partijen/
De Raet van Staet' om t'Landt van't Spaensch ghewelt te vrijen/
De Prins van Oraengien met Hollandt end Zeelandt
Tot Spaengiaerts teghen-weyr eendrachtelijck aenspant/
Maer ghy ô Spaengiaerts vroom ô mijn voorstaenders trouwe/
Die ick met reden voor mijn liefste kinders houwe/
Bleeft even onvertsaeght end waert niet eens vervaert
Om dat ghy van den Raet van State wierdt verclaert
Vyanden van het Landt/Oproerders end Rebellen:
Ja ghinght kloeckmoedighlijck u selfs daer teghen stellen/
Terwijlen ick tot Gendt in s'doods noot was gheraeckt/
Waer een in-landsch Verdrach wierd teghen u ghemaeckt
Om met ghewapend' handt u uyt het Landt te jaghen.
Men oock in Spaengien sond' om over u te claghen
End u ghestraft te sien/ ghy hielt u even koen/
De Coninck wel toeseyt straff' over u te doen/
Maer u in't heymelijck vergeldinghe belovet
End door zijn brieven selfs uw' trouwe diensten lovet:
Sy waren te vroegh op end niet ghenough versien
Van manlick Oorloghs-volc om haer te ontsien.
De moedighe Don Ian is in het Landt ghecomen/
End heeft mijn Regiment stracks by de handt ghenomen/
Besweert den Peys van Gendt als in des Coninghs naem/ 1577.
Ghelaet sich(quantsuys) of s'hem waer aenghenaem/
End veynset of hy wou de Spaengiaerden verseynden
De Duydschen dancken af end my doen t'leven eynden:
Maer t'was al schoon bedrogh dat niet lanck blijft bedeckt/
Dus my mijn Oorloghs-volck flucx weer te rugghe treckt/
End voeghet sich by haer/wint Charlemont end Namen.
De Staten doen oock Volck van Oorloghe versamen/
De Prins in Brabandt werdt tot Gouverneur ghestelt/
End Don Ian by Gembloers der Staten Legher velt/
Neemt vele Steden in/maer men doen noch een reys 1578.
Door grooter Vorsten will' te Loven sprack van Peys/

En hæc promissa fides est?

Vnus qui nobis turbando restituit rē.

Nec clausa tegunt iam mœnia Belgas

O passi graviora, dabit Deus his quoque finē.

Quæ vobis quæ digna Viri pro talibus ausis præmia posse rear solvi?

Consilio versare dolos ingressus, et astu.

Fugite hinc.

Latet anguis in harba

Doch sulck ghevepnst opsed cond mp niet eens verbaren/.
Ick sach wel dat het mp sou meerder voordeel baren.
Don Ian had goet in zin/maer is (eplaes) in't best
Sijns levens schiedelick ghestorven aen de Pest.

Alius latio iam partus Achilles

De Prins van Parma werdt daer na van s'Coninex weghen
Mijn Beschermheer ghemaeckt/dien sach ick cloecklijck pleghen
d'Italiaenschen aerdt/end heeft soo veel ghewrocht
Dat hp het Nederlandt tot tweedracht heeft ghebrocht/

Hoc rebus defuit unum.

De Walsche Landen zijn van d'ander af-ghescheuret. 1579.
O! dat bequam mp wel/want het is jupst ghebeuret
In mijne Coelsche sieckt'/terwijl men daer ter Steed

Aliquis latet error Equo ne credite Teucri

Door s'Kepsers middelingh weer handelde van Vreed:
Dus ben ick wederom in corten tijt ghenesen/
End meer dan opt te voor gheweldigh op-gheresen.
De Graef van Rennenbergh in Vrieslandt mp versterckt/ 1580.
De Graef van Hohenlo hem dapper teghenwerckt.
De Stadt van Mechelen af-vallich is den Staten/

Dubius medijs. Mars errat in armis.

Dies werdtse wederom mijn Volck tot roof ghelaten.
Der Staten Crijghs-volck wint Diest, Sychem end Aerschot,
End Parma weer Breda vermeestert door het Slot.
Den Prins ghebannen werdt/ den Coninck afgheswozen/ 1581.
Den Hertogh van Anjou tot Over-heer vercozen/
Het ginck nae mijnen wensch/Ick was te recht verblijdt

Nullus amor populis, nec foedera sunto

End docht/nu trouwt Neerlandt mp pmmers voor altijt
Noch sal voortaen niet licht gheraken aen den Vrede,
Op Audenaerd end Aelst ick mijn gheweldt bestede/ 1582
Liere verraden end Steenwijck beklommen wordt.
Den Hertogh van Anjou oock tot mijn voord'ringh porrt

Infelix, quæ tanta animum dementia coepit?

Hem meester absolupt te maken vanden Lande/
Maer tot Antwerpen raeckt zijn aenslach heel tot schande.
De Prins doorschoten werdt/soo dat het Veldt alleen 1583.
De Prins van Parma blijft/nae dat ick tusschen tween ende 84.
Met groote twijffelingh des Fortupns had ghebloepet.
De fier' Antwerpsche Maeght hp vercracht ende boepet/ 1585
Dies hp met t'gulden Vlies by Callo werdt vereert. 86, cũ 87.
De Graef, Venlo end Sluys hp volghens overheert/
Gelre met Deventer hem oock ghelevert werden/
Terwijlen veel den staet zijns weer-partijs verwerden:

Cogite consilium & Pacem laudata sedentes, illi armis in Regna ruunt,

Dus hp Parmantigh was/t'ginck hem al voor den windt/
Hp scheen alleen te zijn Fortunæ troetel-kint/
Tot Borborgh Enghelandt met valschen Peps verlepde/
End sich terwijl tot hulp des Spaenschen Vloots berepde/ 1588.
Maer t'selve sloegh hem mis/end al zijn groot ghewelt
Voor Berghen was vergheefs: want siet/een Ionghen Held
In zijnes Vaders plaets hem weer-werck gaet bescheeren,
Doen sach ick haestelick t'Rat des Ghelucks om-keeren/

Breda:

Breda den aendanck is/Steenberghen, Zutphen met 1509 Macta no
Deventer end Delf-siel ontfanght der Staten Wet. vâ virtute
Parmas Veldt-legher werdt van Knodsenburgh verdreven/ Puer, sic
Hulst, Nimmeghen, Steenwijck end Coevoerden daer kleven 1591. itur ad
Terwijl hy met zijn macht de Fransche Oorlogh voedt eñ 92. astra,
End my verslapt: Jae soo hy hem weer derwaerts spoedt
Is hy subijtelick tot Atrecht overleden.
De Graef van Mansvelt is in zijn plaets ghetreden/ Hic annis
Die door den raet van de Graef van Fuentes veel Mans velt gravis at-
Met t'breken van't quartier: doe was ick wel ghestelt/ 1593. que animi
Doch t'een Mes hielt wel haest het ander in de schepde: maturus
Geertruyden-bergh vergheefs langh zijn ontset verbeyde.
Den Erds-hertogh Ernest een Vorst van Duytschen bloedt/ Ostēdunt
Sacht-zinnigher van gheest end coelder van ghemoedt/ 1594. terris hūc
Is aen des Coninghs zijd' tot mijn Veld-heer ontfanghen/ tantum fa
Dus scheen hy in het Ernst na Vrede te verlanghen/ ta,nec ul-
Maer (ô vreucht!) een Pastoor van Namen sulcx verstoort tra esse
Die uyt ghesonden was tot s'Princen Mauritz moort/ sinunt,
End t'verschil was te groot/noch grooter het wantrouwen/
Soo dat ick even sterck mijn heerschingh heb behouwen/ In antiquā
Meest aen der Staten zijd /die door het cloeck beleydt virtutem,
Van den Nassausschen Vorst voorstaen mijn heerlijckheydt/ animos-
Door wien de Discipulijn van mijn Volck met goed' orden que viriles
End strenghheyt langhs soo meer verbetert is gheworden. & pater
Dies ick weer Groeninghen met all' haer trotsch ghewelt Æneas, &
Hem onderdanich maeck'/end wel met Volck verselt auūculus,
Door t'Landt van Luxenburgh des winters my vermeyde. 1595 excitat
Ernest tot Bruyssel sterft. Fuentes my doe beleyde/ Hector
End Dorlans, Chastelet met Camerijck in-nam/
Tot dat den Cardinael Albertus over-quam/
Een Duytsch Vorst van jonghs af in't Spaensch Hof bevangen. 1566. Quis pro-
Met Purperen Ghewaet/na tot Hall' opghehanghen. cul ille an
Op Cales en Ardres hy zijn ghewelt begint/ tem ramis
End Hulst met groot verlies van zijn Volck overwint: insignis
Maer op de Tielsche Hey siet hy zijn Crijghs-heyr sneven oliuæ, Sa-
End met veel Steden is de Rijn-berck hem ontdreven/ 1597 cra ferens
d'Infante van Spaengien hy onlanghs daer nae trouwt/ ende 98 nosco cri-
End alsoo een goet deel van t'Nederlandt behouwt/ nes.
Wil oock t'Vereenichd Landt met eenen Peys begaven/ Heu! ca-
Die wierd van stonden aen met een Dochter begraven: dit in quē
Dus hy weer vromelick hand-haeft mijn oude Recht/ quam tan
End tot mijns Heerschappijs versterckingh Al berecht. tū scelus?
Op Nieupoorts banghe Veldt ick zijnen moet aenschouwde/
In't midden zijns Crijghs-heyrs/waer hy niet en verflouwde 1600 Ducibus-
Voor dat hy zijn macht ter neder sach ghevelt/ que & viri
Doch heeft sich voorts niet meer in sulck ghevaer ghestelt/ bus æquis

End

Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis.

End nu door een Spaengiaert/ den tijt van zijn af-wesen/
Nu door een Italiaen my zijn gunst heeft bewesen:
Die/ Berck verovert end' sich leghert over Rhijn
End mijn Volck onbetaelt vry van Crijghs-disciplijn
Op het na-buerigh Landt laet rooven ende ruyten/
Ja sietse nader-handt ten meestendeele muyten:
Dees/ Crijghs-onordentlijgh met zijn credijt oprecht/
Verliest Sluys wint Ostend na dry-jarigh ghevecht/ 1604.

Hic labor extremus,

Berck (twelck verloren was) Grol, Oldenzeel end Lingen 5. ende 6.
Met Wachtendonck zijn dwanck al in twee jaer ontfinghen.
Mijn heerlijckheyt was groot/ ick wierd aen elcken kant
Gheeert ende ghevreest/ Ick sach heel Nederlandt
Met Crijghs-volck schier bedeckt om my hulde te pleghen/

Quæ Regio in terris nostri non plena laboris?

Den lof mijns vroomheyts was luydt-ruchtbaer aller weghen.
Men heeft in Engheland end Vranckrijck Peys ghesocht/ 1598.
Op datmen des te meer my hier versterken mocht: ende 1604.
God van den Hemel scheen gheheel tot my gheneghen/
Maer d'Aerdsche God voor al gaf my zijn milde zeghen.
De grootste Coningh van't gantsche Christen-rijck
My waren t'eener tijt goet-gunstich al ghelijck:
d'Een in het heymelijck/ end d'ander openbaerlijck/
Dees stond my by met Raet/ die met Crijghs-volck verbaerlijck/
Dees sterckte d'een party/ die d'ander met zijn gelt/
End d'een swackte door my des anderen ghewelt/

Heu nihil inuitis fas quenquam fidere Diuis.

In't cort ghesept/ ick was de lust van alle menschen/
Hoe had ick meer ghelucks ter werelt connen wenschen?
Maer als een luttel soets werdt jammerlijck besuert/
Eylaes dit groot gheluck en heeft niet langh gheduert/
De nijdighe Fortuyn my haest den rugghe keeret/
Oft wel de groote God die alle ding regeeret

Sic fata Deûm Rex sortitur, voluitque vices, is vertitur ordo.

End uyt zijn hooghen Throon der menschen broose macht:
Met al haer trotsch voorstel bespottet end belacht/
Heeft in een ogghenblick mijns levens schoone klouwen
Met een scherp-snijdend' sweerdt heel effen af-ghehouwen/
End van mijn Triumph-koets' uyt d'allerhooghste Eer
Met d'adem zijns monds gheslaghen plat ter neer.
Mijn beste vrienden ick van my eerst sach verbremden

Cecidere animi, nec iam amplius armis, sed votis, precibusque iubēt exposcere Pacem,

Die my een wijl te voor met wil en wensch toestemden:
Jae selfs de Geest'lijckheyt/ die my heeft uyt ghebroedt/
End steeds met raet end daet ghetrouwelijck ghevoedt/
Nu oock (ist niet wat vremts?) mijn weerdicheyt verachtet/
End eerst bedecktelijck my na het leven trachtet/
Maer nae in't openbaer te Post mijn doodt versnelt:
Soo dat ick door Bestandt verjaeght ben uyt het Velt/
Mijn handen zijn verstijft/ mijn voeten heel verlemmet
End mijne Dienaers trouw alomme nauw' beklemmet.

En

En moghen nu niet meer uyt loopen op Vrij-buyt/
Eylaes de goede tijt is voor de Crijghſ-lien uyt.

Pace ſe-
queſtra,

De groote Vorſten ſelfs die my tot ſterckheyt pleghen/
Door haer Gheſanten nu het Nederlandt beweghen
Tot een eeuwighen Peys oft lanck-duerigh Beſtandt.
Wat iſſer al te doen om my te helpen van kant?
End op dat ick hier dus ſou ſterven in mijn ſonden/
Heeftmen my noch op het leſt nae Spaengien wijt verſonden

Quid nũc
meſero
mihi deni
quereſtat?

M'ijnen Biecht-vader trouw/om in plaets van Vreed
Een veel-jarich Beſtandt van daer te brenghen meed.
Het Volck dat eertijts my haer vaſte Bolwerck noemde
End de verſekerheyt haers Staets te zijn beroemde/
Verſmaet nu mijn dienſt/end is tot Peys gheſint/
Dus ick/die onlanghs was ſoo grootelicks bemint/

Olim
Tuta ſalus
Bello; nũc,
Nulla ſa-
lus Bello.

Gheducht/ ghehoorſaemt end gheeert by alle Staten/
Ben nu(och arme) hier van alle man verlaten:
Daerom ick met verdriet end ſwaren druck belaen
Nu vele maenden lanck met kranckheyt ben bevaen/
Ick heb(ſoo't is gheſeyt) ſieck gheweeſt t'and'ren tijden/
Doch t'was een corte flauwt' end lichtelick om lijden:
Maer deſe langhe ſieckt' my vaſt te bedde houdt/
End ſal my (vreeeſ' ick) nu nauw veertich Iaer oudt
In't beſt mijns levens haeſt ſ'doos pijlen doen beſuren/
Gheen raet noch Medezijn helpt ter leſter uren.
Daeromme ligghend' hier op mijn dood-bed in ſmert/
Cranck van lijf/maer gheſont van verſtand/cloeck van hert/
Met een benaude ſtem/doch willende niet ſterven

Stat ſua
cuique
Dies, bre-
ve & irre-
parabile
Tempus
omnibus
eſt vitæ.

Sonder beſcheydelijck aen mijn rechte Erven
Te laten nae mijn doodt al't tijtlicke goet/
Welck ick verovert heb in mijns levens voorſpoet
(Dat daerom onder haer na ſ'werelts oude wijſe
Gheen verſchil/twiſt/proces oft miſverſtandt en rijſe)
Ick alle t'ghene hier nae volght in't openbaer
Voor mijnen Leſten Will' end Teſtament verclaer.

Extremũ
hoc Mu-
nus mori-
entis ha-
bere.

Eerſt beveel ick mijn Ziel de Duyvels vander Hellen/
Die't menſchelijck gheſlacht verleyden ende quellen/
Op datſe weder keer daerſ' eerſtmael uyt ontſtaet.

Hic do-
mus, hæc
patria eſt

Mijn Lijf ick inde macht van mijn Erven laet/
Om dat na haren wil end den eyſch te beſcheyden/
Wat is het Lichaem doch van zijne ziel gheſcheyden?

Quiſquis
honos Tu-
muli.

Voorts volghens t'out ghebruyck in haer eyghen naem
Het Nederlandſche Volck maeck ick mijn erf-ghenaem/
End late hun t'ghewelt/ het bloet/ de moorderijen/
t'Verraet/de plonderingh/brantſchattingh/ rooverijn/

Rantſoen-

En quo discordia Cives perduxit miseros.

Rantsorningh/over-last/de vrouwen cracht/het vreesen/
De tranen end t'ghewееn van Weduwen end Weesen/
Het platte Landt verwoest / de Dorpen af ghebrandt/
De Steden upt-gheput/haer Sloten heel tot schandt/
Haer hupsen neer ghevelt met all' de sware plaghen
Die sy door mijn toe-doen nu Veertigh jaren draghen/

Relliquias Italum atque immitis Iberi

Tort t'deerlick over-schot van haer lief Vader-landt
(Vrucht mijnes vromicheyds end wercken van mijn hand)
d'Armoede/ballinghschap/dierte/verlies van neeringh
End bedel-sack/tot troost van haer schaed' end upt-teeringh.
Item om metter daet te thoonen mijn berouw/
Ick maeck tot de Fabrijck des Capels van ons' Vrouw'

Scilicet, is Superis labor est.

Van Scherpen-heuvel al mijn Cleeren end Juweelen/
Om/t'gheen ick eer daer aen verbrandt heb/te verheelen. 1604.
Item den Roomschen Paus mijn Peter / ick na-laet
Tot een ghedachtenis/by forme van Legaet/
Den vreeselijcken Schrick van zijn dry-dobbel Croone.

Tu regere imperio populos, Romane, memento,

Noch d'onrecht' Heerschappij van zijnen hell'ghen Troone
Langh onder t'mom-aensicht eens valschen Dienstes ghepleeght
Teghen soo menich Vorst end Potentaet/beweeght
Door de ghewaende kracht zijns Blixems ende Donders/
Item noch maeck ick hem voor upt/als wat besonders/
Het schoon ghewyde ghepluimde Sweert ende costelicken Hoet.
Eer van Pius Quintus Paus, zijnen voorsaet goet 1559.

Hæ tibi erũt artes, Pacique imponere morem.

Aen d'Hertoghe van Alba, mijn Gouverneur/ghesonden
Om zijn Vaderlijck hert tot my-waerts te doorgronden/
Dat hy't ghebrupcke voor Sinte Pieters verroest Sweerdt/
Waer meed hy onlanghs sich soo qualick heeft ghewеert/
Doe zijnen ouden Rock wierd schandelick ghescheuret
Van Sint Marcs fieren Leeuw/hoe seer hy scheen versteuret:

Siet d'Historie van Meteren int 13 boec 48. blat.

Disijce cõpositã Pacem, sere crimina Belli.

End dit alles op hoop dat hy door zijn bevel
My wederomme sal verwecken upt de Hell'
Soo haest de vorderingh zijns stoels dat sal begheren/
Den Coninck van zijn Eedt end Trouwe dispenseren.
Item, tot danckbaerheyt mijn machtichsten Scherm-Heer
Philippus Coninck van Spaengien ick Legateer

Hinc mihi prima mali labes.

Den swaren last van zijn end zijnes Vaders schulden/
End alle t'coper ghelt van Spaengien te vergulden/
De groote Jalousy op Vranckrijck d'ouden haet/
Met menigh hardt verschil om hem vroegh ofte laet

Stant Belli causæ.

Te baren een Oorlogh in zijne heerschappie.
Noch de vergheefsche hoop van eene Monarchie/
End van t'Vereenichd Landt te winnen met ghewelt.
Wijders soo gheef ick hem voor al zijn verquist ghelt

Spes pascis inanes.

T'ingebeelde Coninckrijck van dese Nederlanden/
Met d'ydel schaduwe van haer Croon in zijn handen/

Dat

Dat hy daer in voortaen den Stoel des Oorloghs ſet
Om d'heele Chriſtenheyt te gheven zijn wet.
Item noch voor't verlies van zijn rijcke Carraken/
End voor de groote ſchae die ick hem heb doen ſmaken
In beyde d'Indien werdt hem hier weer betaelt
Der Coop-lien ſchip end goet in Spaengien aengehaelt.
Item Ick late hem Gods ſchrickelijcken toren
End rechtveerdigh oordeel/welck hy opt heeft geſworen
Over t'onnoſel bloet onrechtelick gheſtort/
Als t'woort van Las Caſas eenmael waerachtigh wort
Item, op dat ick voorts elcks goeden dienſt beloone/
End Haer Hoocheden ooc mijn mildicheyt bethoone/
Maeck ick dat ſy voortaen haer eyghen Meeſters zijn/
In plaetſe datmen haer nu ter tijt in t'aenſchijn
Met een Veedor del Rey oft Contre-rolleur quellet.
Item noch werdt hun hier tot een Legaet gheſtellet/
Het Vredelick beſit van t'halve Nederlandt.
Met d'Hoop haers levens tijt in een gheruſte ſtant.
Nu t'eyndighen/ende ſich te gheven goede daghen.
Noch den Vrijdom/dat ſy niet meer hooren klaghen
De Landt-lien uyt gheteert door langhe muyterp
Van't ontbetaelt Voet-volck end ſnoode Ruyterp.
Item, den Admarant van Arragon gheprezen
(Die my in zijnen tijt heeft trouwen dienſt beweſen/
Hoe wel hy op het leſt in zijn ghevanckenis
Tot Vrede eenichſins gheneghen gheweſt is)
Maeck ick de Meubelen/Juweelen ende Kleeren
Des Graven van den Broeck ende alle d'ander Heeren 1598.
Die teghen zijn gheloft ghedoodt zijn end berooft.
Item ick late hem ende lade op zijn hooft
De vloecken ende ween/de ſmerten ende qualen
Van't arme weer-loos Volck van Cleven end Weſtphalen.
Den Marquis Spinola (niet teghenſtaend' hy meed
Vergheetende zijn plicht ghearbeydt heeft tot Vreed)
Legateer ick den buyt end dobbele Cortouwen
Die hy t'Ooſtende vont. Item, een laet Berouwen
Van t'hebben onderſtaen t'Vereenighd Nederlandt
Te brenghen onder t'Jock met zijns gelts onderſtant.
Noch de vrucht van't gheyeyns na vele groote ſaken/
End de Sorgh/wijſelick zijn rekeningh te maken/
Wel t'oorboren t'Credijt dat hem zijn borſe gheeft/
Dat d'Intreſt van't ghelt/welck hy verſchoten heeft/
Hem met gheen banckeroet/als and'ren werd betalet.
Voorts den Peyſ-maker loos/den Pater ſoet ghetalet/
(Hoe wel hy my voor al na t'leven heeft gheſtaen
Op dat hy goet voor quaet te loone mach ontfaen)

Bartolomeus Caſaus in de deſtructie van Weſt Indien.

Si quâ fata ſinũt iãtũ tẽditq; fovetque.

Dij capiti ipſius generiq; reſervent

Nec ſpes libertatis erat, nec cura Peculi.

Viuite felices, quibus eſt fortuna peracta iam ſua

Quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames?

Atq; ſolũ, quo Troia fuit.

Satis eſt, potuiſſe videri.

Et reor, & ſi quid veri mens augurat, opto.

Vlla putatis dona carere dolis danaũ? sic notus Vlisses?

Den Commissaris Ney maeck' ick tot een ghedencken
Het Hantschrift/Diamant end ander gheschencken
Door hem aen een Persoon van het Vereenighd' Landt
(Soo d'erghe Pater dacht) onder den duym behandt/
Om met een goude Spies s'Lands saken te doorgronden/
Doch zijnen Meeester weer ghetrouwelick t'huys ghesonden.

Nec enim leuia aut ludicra petuntur præmia.

Item een Bisschops staf oft eenen Rooden Hoet/
Op dat den arbeyt hem te deghen werd versoet
Die hy gheleden heeft in't rotsen ende reysen
Tot s'Vredes vorderingh op zijn twee Spaensche reysen.

De Nieuwe Bisschoppen mijne School-meesters vroet/
(Die van kints beenen af my hebben op-ghevoedt

Si qua est cœlo Pietas, quæ talia curet.

End steeds met alle macht mijn heerschingh onderhouwen)
Laet ick 't onnoosel Bloet van Mannen ende Vrouwen,
By mijn tijdt door haer raet om het Gheloof ghedoodt.
Noch t'Wroeghen haers ghemoeds end Godes gramschap groot/
Die haer tot zijnder tijt oock niet en sal verschoonen.

Qui solus honos Acherõte sub imo.

Voorts d'ander Monicken met haer gheschoren kroonen/
Om vele Requiem tot mijnes ziels bystandt
Te singhen/laet ick na haer Cloosters af-ghebrandt/
t'Convent verbijstert/end verjaecht te zijn gheheelijck
Wt het Vereenighd Landt. Noch, datmen haer bescheelijck

Queis tristia Bella, ræque insidiæque & crimina noxia cordi.

Van mijn Goet/ hooft voor hooft uyt deel' een schoone Niet.
Maer al die onder haer voorstonden mijn ghebiedt
(Midts op den predick-stoel met haer waer-schijnich spreken
Voor het onwetend' volck moordt ende brandt te preken
Teghen die/welck de Paus voor ketters snoo verdoemt)
End mijne Paters weerd/diemen Iesuyten noemt/
Voor de ghetrouwe hulp my langhen tijdt bewesen

Quæcunque mihi fortuna fidesque est in vestris pono gremijs.

Moet ick in sonderheyt alhier ghedachtigh wesen/
Hoe wel sy rijckelick begavet syn met goet:
Dus gheef end laet ick haer mijn Credijt ende voorspoet/
Mijn hoogh' Aenslaghen end Practijcken velerhande/
Mijn heymelicken Raedt met alle mijn Verstanden
Waer die ghe'eghen zijn binnen oft buyten s'Lands.

Ferte citi ferrum data tela.

Maer ick maeck die van Trier noch tot een buyten kans/
T'Sinck-roer van Balthasar Geraerts den Princen moorder
End die van Doway t'Mes van Pieter Panne. Voorder
De Iesuwyten die tot Bruyssel zijn in't Hof
Gheef ick tot een Legaet/als hares vroomheyts lof/

Crimine ab uno disce omnes.

De Cleeren end Cieraet van Anna vanden Hove.
Voorts elck besonder end haer in't gheemeen belove/
Dat ick haer laten sal in vrijen eyghendom
Al de Legaten/die haer van de Jonckheyt dom

Hic amor hoc studiũ

Zijn Inter viuos oft causa mortis ghemaket/
Met alle t'Goet daer sy t'onrecht zijn aen gheraket.

Item noch om dat ick een goede Moeder ben
Laet ick het Spaensch Crijghs-volck (oft by ghebreck van hen
Aen hare kinderen) al t'goet end groote schatten
Die sy in mijnen naem de Borgherij af-schatten
Tot Antwerpen end el. Item wert hen vergunt
Den huys-raet/silver/gout/ghemunt end onghemunt/
Sulcx men in mijn sterf-huys bevinden sal van weerden
Om onverhindert als haer eyghen goet t'aenveerden:
Doch alles met besprerck/dat het zijn Eedt en Trouw
Aen het Vereenichd' Landt in Bestand beter houw/
Alst dickmaels heeft ghedaen ghedurende mijn Krijghen.
Waer het somwijlen eens kond d'Overhandt verkrijghen.
Item noch gheef ick haer in het besonder d'Eer/
Dat sy in Nederlandt den Coninck haren Heer
Meer quaets hebben ghedaen voor hare muyterijen/
Dan goets voor ofte naer voor hare moorderijen.
Het ander Oorloghs-volck, dat te voet end te peert
Sich aen des Hertoghs sijd' in mijn dienst heeft gheneert/
Laet ick een kasseringh/stram lijf/ verminckte leden/
Oft immers dat het sy met zijn soudij te vreden/
Niet meer kaes-jaghe/roof/brandt-schatte/muyt noch raes
Oft aen een galgh oft rat/maeck ick't der Raven aes.
Item op dat ick my bethoon heel onpartijdigh
Wil mijn wel-doenders elck wat maken weder-zijdigh/
Hoe wel ick weet dat d'een uyt moet-wil/tyranny
Gout-dorst/wraeck-gierichept/eer-sucht end hoovaerdy/
Onordentlick/om s'Lands Vrijdommen te verpletten:
Maer d'ander uyt noot-weyr/tot verstandt harer wetten/
End Vrijheyt van het Landt met goede Discipliyn
My hebben voorghestaen ende noch ghewapent zijn.
Soo wil ick mede dan de hoogh-gheduchte Staten
Van het Vereenichd' Landt, tot een Legaet/nalaten
De Sorgh/haer Vrijen Staet te houden langh in rust/
Dat dewijl s'Oorloghs vier van buyten is gheblust
Het tot haer meeder schae niet binnen s'Lants ontsteke/
End eenich mis-verstand des Eendrachts Pijlen breke.
Noch den Last/datmen eerst betael s'Lands oude schult
End dan met goet voor-raet haer kontoor werd ghevult/
Op dat soo ick (misschien) haest quame te verrijsen
Sy my goet onderhoudt des levens weer bewijsen:
Doch voor al dat sy nu de ghetrouw' Oorloghs-lien
(Mijn echte kinders) met bequaem soudy versien/
Elck na de qualiteyt van zijn persoon wel voeden
End na de quantiteyt van haer goet eerlick goeden.
Item. Ick heb ghemaeckt end hun midts desen maeck
De Vrijheyt end voorspoet van haer Ghemeene Saeck/

Hæc mea sunt, Veteres migrate Coloni.

Si qua est, quæ restet adhuc mortalibus usquã intemerata fides.

Magnum & memorabile nomen.

Forsã miseros meliora sequentur.

Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur

Hoc opus. hic labor.

Hoc Auster velit, & magno mercentur Iberi.

Res dura, & Regni nouitas vos talia coget moliri, & late fines Custode tueri.

Cōſulere, atq; ōnes metuentē, expendere caſus.

Het Landt gelt-end-volck-rijck/haer ſteden heel neerachtich/
End dat ſy langhs ſoo meer te water werden machtich.
Item dewijleſe my haer Vrijdom weten danck/
Jck make dat ſy dien beſitten moghen lanck/
Dees Legateer ick haer een gheſtadigh Wantrouwen.
Op Spaengien/end(naeſt God)op my haer; Staet te bouwen.

Aggrede-re ô mag-nos (aderit iam tēpus honores.)

Voorts, den Naſſauſchen Prins, die door ſyn dap perheyt
Mijn Rijck langh heeft gheſterckt/uyt ware danckbaerheyt
Laet ick een eeuw'ghen Naem end een onſterflick' Eere/
Dat als een Stierman wijs end verre-ſiende Heere
Hy het Vereenichd' Schip uyt ſ'Oorloghs woeſte Zee
(Met Gods hulp) heeft ghebracht op ſ'Vredes ſtille Ree.

Patrijs vir-tutibus.

Noch den Laſt/dat hy t'Landt langh vredelick regeere/
Met d'Hoop/dat door hem zijn huys in macht vermeere.
Item dat hy den Peys door zijner deuchden ſchijn
Van zijn Vyandt ghevreeſt/van Vriend bemint mach zijn.

Et cunctis undamq; auramque patentem.

Item ick gheve/gun/end beſet den Coop-luyden
Den Vrijdom/om voort aen na t'Ooſt / Weſt/Noord end Suyden.
Te moghen handelen/end viſſchen wijdt en zijdt.
Item voor dat ick hun tot hare ſchaed' een tijdt
De vrije Coopmanſchap op Spaengien heb doen derven/

Hæc ſunt ſpolia, & de Rege ſuperbo Primitiæ.

Wil end maeck ick dat ſy d'Ooſt-Indiſche Vaert erven
Sond'r yemants teghenſpraeck. Wijders noch geef ick haer
In vollen eyghendom all' de Carraeckſche Waer'
Sonder dat ſy daer van behoeven in haer leven
Staet oft Inventaris aen yemanden te gheven:
Doch op conditie end niet anders/dat ſy

Egregias animas, quæ ſanguine nobis hanc Patriam pepe-rere ſuo.

Nu voortaen Caep de Grijp wijſlick legghen voor-by.
Item ick late noch de dappere Crijghſ-knechten
(Die in der Staten Eedt haer Vaderlandſche Rechten
Door my ghetrouwelick ſteeds hebben voor gheſtaen),
Den Plicht/haer Overheydt te blijven onderdaen.
Item noch gheef ick hun nu voort aen goede tijden/
Op voorwaerd/dat ſy ſich met haer beſoldingh lijden/
End tot verſekeringh der Landen dagh end nacht
Op de Frontueren voorts houden ghetrouwe wacht/
End daerom will ick ſ'oock met mijn Ghewepr vereeren.

An tibi Mavors ventoſa in lingua, pedibuſque fugacibus iſtis ſēper erit?

Maer al die den Boer ghewent zijn op te ſcheeren
Geef ick haer Paſſe-poort end laetſ' haers Eeds ontſlaen/
Doch Legatere haer de ſchoppen ende Spaen
Daer mede men wel eer mijn Leghers plach te ſtercken/
Dat ſy daer meed voort aen om haren coſt gaen wercken/
End leeren bauwen t'Landt dat door haer vromicheyt
Is t'ongebruyck ghemaeckt/end heel verwildert leyt:
Oft anders/t'harer keur/laet ick hen na d'Armoede
t'Gaſt-huys end Bedel-ſack/waer toe ſoo vele goede

End

End rijcke Luyden door haer bedrijf zijn gheraeckt)
Oft soo s'haer ouden ganck noch gaen/ wort haer ghemaeckt
Een Galey/Rat oft Galgh/ op dat sy hoogh verheven
De blinde seghenings met haer voeten geven.

Te quoq; fata prospectant paria;

Item noch voor het lest de Tappers, Soetelaers,
Tros-boeven, Schommel-kocks, Schippers end Waghenaers,
Met all' ander Martis ende Veneris gheslachten/
Die mijne Keucken eer wel te besorghen plachten

Fuimus Troes,

Met allerley dootdrust van wijn/bier/vleesch end broodt/
End in mijn Leghers ghelt te winnen grof en groot/
Ja menich goet ghelach op den buyt te verschieten/
Begheer ick ende wil dat voor haer erf ghenieten
Na mijn aflijvichheyt het huys van Selden-sat,
End Calen-broeck, Nootdorp, end Bijster-velt, end dat
Sy all' na Sint Reyn-uyt te Bedevaert reysen/
Om voor mijn arme ziel te bidden elck drye reysen:
Oft soo sy liever t'huys te blijven zijn ghesint/
Dat elck van haer voortaen een Ambacht onderwind
De Mannen Spitten end de Vrouwen Spinnen leeren/
De Schippers elders-waert sich over Zee gheneren.

Spes sibi quisq;, sed hæc quam angusta, videtis.

Item ick ordonneer/begeer/wil end beveel/
Soo verre yemant/ wie hy waer' eel oft oneel/
Dit Testament gheheel oft ten deel wilde breken/
In recht oft buyten recht/ dat hy opt werd versteken
Van alle t'ghene wes hem eenichsins hier van
Oft ab intestato tot erfdeel komen kan:
Begheerende dat zijn effeckt sal sorteren
End grijpen stadt (alwaer dat selve mocht ontberen
Volle solemniteyt die't Recht vereysschen wil)
By form van een Legaet/ Dood-gift/ oft Codicil/
Alsoo ick anders wel vermocht had van s'Rechts weghen.
Na t'oude Crijghs-ghebruyck eenvoudelick te pleghen
Een Oorloghsch Testament, d'wijl my end mijne bend
Het Lont-recht beter dan het Landt-recht is bekent.

Testamentum Militare.

Teneor Patriæ nec legibus ullis.

Dees weder-roep ick oock al ander Testamenten/
Ghemaeckt voor Datum van desen om te Prenten/
End voorbehoude my t'veranderen van dijen
Het weder-roepen end uyt-legghen t'allen tijen/
Of ick noch dese reys' doods ghevaer mocht ontkomen/
Doch sulck recht niemant opt en konde zijn benomen.

Vivo equidem.

End op dat na mijn dood voorts dit mijn Testament
Te beter werd volbeurt end ten effect ghewendt/
Ick maeck Executeurs van dien drie Vorsten machtich/
Den Coninck van Vranckrijck: van Groot Britanien prachtich
End Denemarcken, die door haer ontsichlickheyt
Handthaven konnen elck in zijn gherechticheydt/

Auxilioq; levare viros, vimq; addere victis.

Haer

Nos si pellant, nihil abfore credũt quin omnẽ Europã penitus sua sub iuga mittant.

Haer biddend' ernstelick dat sy dien last aenveerden/
Dies stel ic haer ter handt al mijn goet vander eerden
Tot het voldoen van dien/end gheve wel bedacht
Haer saem end elck van hun besondere volle macht/
Om alles trouwelijck ten besten upt te richten:
End om haer des te meer tot mywaerts te verplichten/
Laet ick elck van hun / tot een ghedachtenis
Haers Rijcx rust/die door my hier te betrachten is.
Voorts om dees mijnen Wil de gantsche werelt t'oorconden
End op dat die altijts waerachtigh werd bevonden
Na mijne doodt/heb ick Oorlogh van Nederlandt,
Hoe wel in groote pijn dit met mijn eyghen handt
Gheteeckent/end doen beseg'len ten by-wesen
Van mensch vroom Ghetuygh als gheroepen tot desen/
By veel Notarisen publijck in schrift ghestelt
End op't dat elck die't raeckt te beter werd vermelt
Begeer ic dat/conform ghelijck't hier is gheschreven/
Door openbaren druck werd' in het licht ghegeven.

Hoc precor hanc Vocem extremã cum sanguine fundo.

By Notarisen verstaet de Schrijvers der Nederlantscher Orloghen E.V.M. ende P.B.

Denckt op't EYNDE.

Graf-schrift vande Nederlandsche Oorloghe.

Die 40. Jaren in grooter waerden by alle Volckeren ende weelden onder den Haren gheleeft hebbende/nae een lanck-duyrighe teeringhe tot onuytsprekelijcke herten leet der Crijghs-lieden eñ Vreucht der Vrede-minnaers in een bestant van . . Jaren gerustet is te Meenen/op den . . Februarij deses Jaers 1609. ende leyt begraven tot Gibralter in een coper Gelt-kiste / in de ledighe Schat-camer des Coninck van Spaengien/behanghen met Oost-Indisch Oraenge Carrack-Juweel gheboorduert, met West-Indische peerlen ende ghesteenten etc.

Siet/hier leyt t'Oorloghe van Nederlandt begraven/
Die veel ghelts heeft verspeelt end menigh Mensch ghedoodt/
Om veertich Jaren lanck haer Heerschappij t'handthaven/
Bidt/datse nimmermeer verrijse van den doodt.

P. B. M. inimico male de se merenti gaudens posuit.

Ander. d'Oorloghe tot de Nederlanders.

Ick legh/jae ick legh hier: past my niet veel te roeren/
Grouwt u/Gans Droes / soo ick eens van mijn rust opstae/
Ick sweere/dat ick wel anders sal tamboeren/
End op Borgher end Boer verhalen mijne schae.

Bellum Belg. sibi viuens fieri mandavit.
Versus Muscus Echo Pax reditura rogat.

VT REMIgrem FAcilis SOLitoque LAbore SOLuta,
FAre, MIhi an REquies VTilis hic sita? ITA.